

8. Тарабукин Ю. Советы целителей. Сборник рекомендаций народной медицины. – Донецк: изд-во «Донеччина», 2008 г. – 640 с.
9. Энциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С. 318-322.

УДК 378.147.89

**РОЗВИТОК НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ ЯК УМОВА
АКТИВІЗАЦІЇ ЇХ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ**

Петриченко Л.О.

Харківський гуманітарно-педагогічний інститут

У статті розглядаються окремі аспекти формування й розвитку системи науково-дослідної роботи студентів у вищому навчальному закладі. Автор розглядає питання взаємозв'язку навчання й наукової діяльності студентів.

Ключові слова: науково-дослідна робота, напрями, форми, методи, етапи.

В статье рассматриваются отдельные аспекты формирования и развития системы научно-исследовательской работы студентов в высшем учебном заведении. Автор рассматривает вопрос взаимосвязи обучения и научной деятельности студентов.

Ключевые слова: научно-исследовательская работа, направления, формы, методы, этапы.

The article considers some aspects of the formation and development of students research scientific work system in an institution of higher education. The author examines the problem of education and students research scientific work interrelation.

Key words: research scientific work, concept, forms, methods, steps.

Науково-дослідна робота студентів (НДРС) у вищих навчальних закладах України є одним із основних чинників якісної підготовки висококваліфікованих кадрів відповідного профілю, який, у свою чергу, значною мірою визначає формування та розвиток активності й самостійності студентів.

На підставі аналізу наукових джерел свідчимо, що до проблем організації науково-дослідної роботи у вищих навчальних закладах звертались А. Алексюк, Н. Дем'яненко, І. Зязюн, О. Мартиненко, В. Майборода, О. Микитюк та інші.

Узагальнення досвіду науковців і викладачів ВНЗ стосовно організації студентської науково-дослідної діяльності, опитування студентів і викладачів дало можливість з'ясувати як провідні тенденції її практичної реалізації, так і найбільш типові помилки.

З'ясовано, що проведення студентами науково-дослідної роботи впливає на якість навчально-виховного процесу і визначаються нові форми й методи проведення практичних і семінарських занять, поглиблюється зміст та урізноманітнюються методи навчально-пізнавальної діяльності студентів. Водночас маємо констатувати той факт, що студенти надто пізно залучаються до проведення наукових досліджень, переважно на 3-4 курсах. На жаль, сама науково-дослідна робота студентів недостатньо мотивується (Н. Дем'яненко), не завжди пов'язана з майбутньою професійною діяльністю (О. Микитюк), а також характеризується низьким рівнем ініціативи студентів щодо наукової дослідної роботи.

Мета статті – аналіз теорії та практики розвитку науково-дослідної роботи студентів у ВНЗ як умови їх активізації в навчанні та професійному становленні.

Завдяки узагальненням наукових досліджень і досвіду роботи професорсько-викладацького складу Харківського гуманітарно-педагогічного інституту переконалися в тому, що суттєвих змін можна досягти, якщо цілеспрямовано перебудовувати зміст і методику викладання, особливо фахових дисциплін на основі особистісно-діяльнісного підходу до навчання. Важливими факторами позитивних змін у зазначеному напрямі слід уважати проблемне навчання, активізацію співпраці викладача і студента завдяки діалогізації

навчального процесу, оптимального співвідношення різних форм роботи.

Із нашого погляду, особливо гострою є проблема підготовки студентів до виконання науково-дослідної роботи, яку слід розпочинати вже на першому курсі, здійснюючи диференційований підхід і реалізуючи чітко визначену орієнтовну стратегію, яку представляємо в рисунку 1.

№ п/п	Курс		1 курс (форми та методи роботи)	2 курс (форми та методи роботи)	3 курс (форми та методи роботи)	4 курс (форми та методи роботи)	5 курс (форми та методи роботи)
	Напрямок роботи						
1.	Пошукова та творча робота		Виступи з інформацією на семінарських заняттях; оволодіння змістом окремих розділів (тем) дисциплін професійно-орієнтованого циклу, присвячених методиці наукового дослідження; бібліографічний пошук літературних джерел з конкретної теми (проблеми); участь у краєзнавчих, на-родознавчих експедиціях, проблемних групах, дискусійних клубах тощо	Участь у виставках (фольклорній, літературно-краєзнавчій, етнографічній, технічній тощо); підготовка рефератів; участь у роботі наукових конференцій, що проводяться на кафедрах; складання робочих планів дослідження (творчого пошуку); участь у роботі наукового гуртка; вивчення спеціальних курсів ("Основи наукового дослідження", "Методологія і методика наукового дослідження" тощо)	Цілеспрямоване оволодіння методикою й технікою наукового дослідження (огляд наукових джерел, написання рецензій, постановки експерименту тощо); участь у конкурсах студентських наукових робіт, олімпіадах, наукових виставках; написання курсових робіт; участь у роботі наукових конференцій усеукраїнського та міжнародного рівнів	Проведення експериментального дослідження; написання курсових і дипломних робіт	Написання магістерських робіт; участь у науково-дослідницьких проектах
2.	Пошуково-дослідна робота						
3.	Науково-дослідна робота						

Рис. 1. Напрями, форми та методи науково-дослідної роботи студентів у ВНЗ.

Ефективність науково-дослідної роботи студентів залежить від скоординованості всіх компонентів системи професійної підготовки, сформованості спонукально-мотиваційної сфери студента, зокрема завдяки популяризації науки у студентському середовищі, заохочення до різних видів наукової роботи.

Зміст готовності до виконання науково-дослідної роботи мають складати такі елементи, як знання, уміння, творчість, бажання. Що ж стосується рівня сформованості такої готовності, то слід наголосити на його діалектичності й відносній невизначеності, адже визначальну роль тут відіграє особистісний фактор (задатки, уподобання, здібності, рівень інтелектуального розвитку тощо).

Науково-дослідна робота в позанавчальний час є продовженням і складовою професійної підготовки кадрів, є ефективним засобом реалізації творчих здібностей обдарованої студентської молоді, її самореалізації. Крім того, посилаючись на досвід, вона є дієвим способом формування й розвитку пізнавальної активності студентів. Отже, ми спостерігаємо цікавий феномен, коли науково-дослідна робота, її ефективність, із одного боку, залежить від сформованості спонукально-мотиваційної сфери студента, а з іншого, – сама впливає на його активність у навчанні.

До основних форм організації позааудиторної науково-дослідної роботи у ВНЗ відносять проблемні та творчі групи, наукові гуртки, дискусійні клуби, наукові лабораторії, конференції, семінари тощо. Ще зі шкільних років для певної частини студентів знайомі предметні гуртки, метою яких традиційно вважається ознайомлення з досягненнями сучасної науки, поглиблене вивчення окремих питань із навчального предмета, який відбиває рівень розвитку певної науки і, безперечно, формування вмій і навичок пошукової, творчої, дослідницької діяльності. Студенти старших курсів працюють над критичним аналізом наукової літератури, збирають й обробляють емпіричний матеріал, опановують логіку наукового дослідження.

Нині очевидно, що позааудиторна науково-дослідна робота має проводитися на основі диференційованого підходу, тобто з'являється можливість приділяти увагу обдарованим студентам, які прагнуть розвиватись у сфері науки. Водночас, важливим завданням професорсько-

викладацького складу ВНЗ є найповніша реалізація системи заохочень усіх студентів.

Науковці Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, Харківського гуманітарно-педагогічного інституту й, без сумніву, багатьох інших вищих навчальних закладів вважають, що існуючий спектр матеріальних і моральних заохочень студентів потрібно суттєво розширити за рахунок введення рейтингового оцінювання, створення системи індивідуальної наукової роботи студентів із передбаченням індивідуальних планів роботи, започаткуванням фонду фінансування науково-дослідної роботи студентів тощо. Слід поміркувати і над можливістю передбачення годин керівництва студентською науковою роботою в навчальне навантаження науково-педагогічних працівників, як це робиться в багатьох країнах Європи та Світу.

Науково-дослідна робота студентів за сучасних умов є органічною складовою навчання. Її виконання в межах обраних спеціальностей справді сприяє поглибленню й закріпленню теоретичних знань, розвитку почуття об'єктивності, забезпечує реальну можливість формування дослідницьких навичок.

На підставі результатів оглядів звітів про науково-дослідну роботу у ВНЗ різних профілів свідчимо, що форми такої роботи включають компоненти:

- 1) самостійна робота в аудиторіях згідно з планом навчального заняття й під суворим керівництвом викладача;
- 2) самостійна робота як індивідуальні та групові консультації з ослабленим регламентом;
- 3) самостійна робота під час підготовки до навчальних занять, самопідготовки, тренувальних вправ, роботи з навчальною літературою, проведення теоретичних й експериментальних мікродосліджень, підготовки рефератів, доповідей тощо.

Посилаючись на накопичений практичний досвід організації науково-дослідної роботи у вищих навчальних закладах України, з'ясували, що формування й розвиток системи науково-дослідної роботи в них значною мірою обумовлювалися рівнем оволодіння студентами вміннями й навичками її проведення. Це, у свою чергу, дало можливість

визначити етапи діяльності студентів щодо оволодіння вміннями й навичками науково-дослідної роботи в навчально-виховному процесі:

I етап – оволодіння основами науково-дослідної роботи у процесі вивчення окремих навчальних курсів (1-2 курси, перших модулів фахових дисциплін психолого-педагогічного циклу);

II етап – оволодіння методикою й технікою науково-дослідної роботи (3 курс);

III етап – проведення науково-дослідної роботи (3-4 курси);

IV етап – самостійна науково-дослідна робота через участь в освітніх, виробничих чи наукових проектах (5 курс).

Узагальнення наукової теорії та практики діяльності сучасних вищих навчальних закладів в Україні, досвіду організації професійно спрямованої науково-дослідної роботи студентів доводить, що серед особливостей проведення, які визначають її системний характер, можна визначити: єдність цілей, напрямів і змісту навчальної й наукової роботи; взаємозв'язок і наступність усіх форм і методів фахової підготовки студентів; безперервність науково-дослідної роботи; її орієнтованість на індивідуальні можливості й запити студентів із проблематикою окремих структурних підрозділів ВНЗ.

Отже, формування й розвиток системи науково-дослідної роботи студентів у ВНЗ, із одного боку, обумовлює більш активне залучення студентів до участі в професійно спрямованій науковій роботі, а з іншого – визначає підвищення якості їхньої професійної підготовки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вузовская наука сегодня: организация, управление, функционирование / Добрускин М.Е., Мурашко А.Г., Петров Э.Г., Пулятин Е.П. и др. / Под. ред. Добрускина М.Е. – Х.: Оригинал, 1995. – 232 с.
2. Єфремов С.В. Професійна спрямованість науково-дослідної роботи студентів у вищих навчальних закладах України у другій половині ХХ століття: Автореферат дис. ... кандидата педагогічних наук: (13.00.01) / ХНПУ імені Г.С. Сковороди. – Х., 2010. – 20 с.
3. Микитюк О.М. Становлення та розвиток науково-дослідної роботи у вищих навчальних закладах України (історико-педагогічний аспект) / ХДПУ імені Г.С. Сковороди. – Харків: ОВС, 2001. – 256 с.
4. Майборода В.К. Вища педагогічна освіта в Україні. Історія, досвід, уроки (1917 – 1985 рр.). – К.: Либідь, 1992. – 145 с.